

Nr 326.

Av herr **Petrén**, i anledning av *Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 1 § lagen den 12 juni 1885 (nr 27) angående lösdrivares behandling m. m.*

I propositionen nr 212 har föreslagits sådan ändring i lagen angående lösdrivares behandling, att denna, som hittills varit tillämplig å dem, som fyllt 18 år, icke skulle vara tillämplig å person under 21 års ålder samt i samband därmed om sådan ändring av lagen om samhällets barnavård, att s. k. ungdomsnämnd skulle äga att enligt denna lags 23—25 §§ vidtaga åtgärder beträffande person i åldern mellan 18 och 21 år, som befinnes vara hemfallen åt ett oordentligt, lättjefullt eller lastbart levnads sätt och beträffande vilka särskilda åtgärder från samhällets sida krävas för hans tillrättaförande. Enligt vad som framgår av motiveringen till förslaget om dessa enligt mitt förmenande synnerligen behjärtansvärda lagändringar har man emellertid utgått ifrån, att en viss grad av mottaglighet för uppfostran skulle vara förutsättningen för ungdomsnämndens ingripande, ty — heter det vidare i motiveringen — »asociala imbecilla torde liksom hittills få beredas vård å de särskilda anstalter, som finnas inrättade för dem». Härmed är dock icke frågan om de ouppfostringsbaras behandling löst, ty förutom de påtagligt imbecilla, vilka kunna förklaras vara sinnesslöa och således bli mottagna å anstalterna för asociala imbecilla, finnes det en del utpräglat ouppfostringsbara, hos vilka den rent intellektuella defekten alls icke är så höggradig, att det för intagning å nämnda anstalter erforderliga läkarbetyget kan utfärdas, utan hos vilka det i övervägande grad är fråga om rubbningar i känslol och viljelivet, och vilka därför också, när de tilltalats för begånget brott, icke bli förklarade i lagens mening otillräkneliga utan endast s. k. förminskat tillräkneliga. Frågan är alltså, huru dylik psykiskt abnorm ungdom mellan 18 och 21 år, som »befinnes vara hemfallen åt ett oordentligt, lättjefullt eller lastbart levnads sätt», skall omhändertagas. När en dylik psykiskt abnorm, som är mellan 15 och 18 år, begår brott, brukar han till en början hänvisas till allmän uppfostringsanstalt, och i regel kan han, först sedan han begått brott, efter det han till fullo avtjänat ett straff, intagas i förvaringsanstalt för s. k. förminskat tillräkneliga förbrytare.

Till belysande av detta svåra vårdproblem tillåter jag mig att här meddela något om erfarenheten från vår uppfostringsanstalt å Bona rörande omhändertagandet av psykiskt abnorma, vilka icke äro så påtagligt imbecilla, att de kunna intagas å anstalt för asociala imbecilla:

Nr 1823 S. N., född 1914. »Var i skolan svår att förstå sig på», ljög, bråkade och var omöjlig, ofta elak mot kamraterna; började redan under skoltiden snatta. Efter slutad skolgång försöktes han å verkstad men visade sig även där besvärlig, var visserligen rask och arbetsam men slarvig och fuskade med ackordsarbete samt gjorde ofog och ställde till med upptåg, verkade överhuvudtaget konstig. I april 1930 tilltalad för begångna tillgrepp, blev han på domstolens begäran föremål för läkarundersökning av vederbörande (icke psykiatriskt skolade) tjänsteläkare, vilken fann den etiska defekten vara avsevärt större än den intellektuella men ej ens ansåg honom så psykiskt defekt, att 6 § 5 kap. strafflagen här borde tillämpas. Av domstolen hänvisad till Bona, där han intogs i juli 1930, har ynglingen emellertid här visat sig fullkomligt ouppfostringsbar, i hög grad opålitlig och karaktärslös, i saknad av all självkritik, glömsk och oberäknelig i arbetet, har ibland kunnat förstöra verktygen och har företett en viss nyckfullhet i uppträdandet samt visat sig ganska affektlabil, så att han kunnat råka i raseri på grund av en tillrättavisning eller tillsägelse.

Konsulterad angående denne elev fann jag honom visserligen något undermålig även i psykiskt hänseende men ej så påtagligt imbecill, att den för intagning å anstalt för asociala imbecilla erforderliga s. k. vårdattesten kunde utfärdas, utan syntes han mig vara ett typiskt exempel på en psykiskt abnorm lagöverträdare av den typ, för vilken förvaringsanstalten är avsedd, sedan oemottaglighet för straff visat sig föreligga.

Nr 1831 K. F., född 1913. Inga uppgifter om hans uppförande under skolgången. Sedan han först blivit dömd villkorligt för begången stöld, blev han, efter att hava gjort sig skyldig till ett inbrott, i augusti 1930, utan föregående läkarundersökning, hänvisad till Bona. Där har han visat sig ganska indisciplinär, envis och »trilsk» med ett häftigt och obalanserat lynne, så att han av obetydlig anledning kunnat brusa upp, emellanåt uppträtt hotfullt mot förmän, i synnerhet mot den, till vilken han fattat agg, samt lätt kommit i konflikt med kamraterna, å vilka han vid något tillfälle också våldfört sig.

Vid min undersökning av denne elev fann jag icke några tecken på att en sinnessjukdom vore under utveckling, utan var ynglingens starkt framträdande affektlabilitet uppenbarligen av konstitutionell art. Då hans rubbningar inom känslö- och viljelivet emellertid icke voro förenade med någon påtaglig intellektuell defekt, ansåg jag mig icke heller för denne psykiskt abnorme — vilken liksom den förstnämnde syntes mig vara att hänföra till de s. k. förminsakat tillräkneligas kategori — kunna utfärda s. k. vårdattest för hans intagande å imbecillanstalt.

Här må även anföras ett par av de fall, där medicinalstyrelsen — efter det den tilltalade varit föremål för rättspsykiatrisk undersökning — förklarar denne vara behäftad med psykisk abnormitet av sådan beskaffenhet, som avses i 6 § av strafflagens 5 kap., vadan intagning å anstalt för associala imbecilla icke kunde ifrågakomma, utan förordnande om hans intagning å Bona i stället av domstolen utfärdades: Nr 1849 G. A., född 1913. Visade i skolan enligt lärarens uppgift svag begåvning och opålitligt uppträdande, betraktades som »en fullslipad kanalje», men »visade stor finurlighet att svänga sig ur besvärande situationer», kunde vara mjuk och inställsam men var dessemellan envis, oresonlig och omöjlig att komma till rätta med samt kunde skratta åt sina förseelser och tycka, att han gjort det riktigt bra, när han begått »något rackartyg».

Flera gånger rymde han från hemmet och gav sig ut på kortare eller längre irrfärder. Efter slutad skolgång fick han anställning som springpojke men begagnade sig härav att göra tillgrepp hos arbetsgivaren, varför han i maj 1930 efter någon tids irrfärd, däribland även en sjöresa till Danzig, blev häktad vid återkomsten till hemstaden. Vid den läkarundersökning, som därefter på domstolens begärnas blev företagen, konstaterades emellertid, att hans intellektuella utrustning ingalunda var dålig, om han också i andra hänseenden var psykiskt defekt. Även å Bona fann man, att han ingalunda var undermålig i rent intellektuellt avseende, varemot han visade sig fullkomligt hållningslös, i hög grad opålitlig, i all synnerhet i sexuellt hänseende, så att han fick noga tillses för att ej bli i tillfälle genera befattningshavarnas unga döttrar. Utskriven från Bona för fullgörande av sin värnplikt rymde han från denna och blev härför dömd till fängelse; har även därefter visat samma hållningslöshet som förut samt fört ett oordentligt, lättjefullt och lastbart levnadssätt.

K. V. S., född 1917. Från barndomen egensinnig och tjurig med häftigt lynne och raseriutbrott av ringa anledning, retlig mot kamraterna i skolan, mot lärarna än ögontjänare, än uppstudsigt. Tidigt visande oärlighet började han redan i skolan att snatta och var i hög grad lögnaktig, beundrade alla, som »hade bustag för sig». Då han i skolan fick dåligt betyg, gjorde han ändringar i detta. I början av år 1933 begick han flera stölder, och insatt i häkte gjorde han här eldsanläggning men ropade på hjälp, då han höll på att kvävas av röken. Vid den läkarundersökning, som därpå ägde rum på domstolens begäran, konstaterades endast en ringare grad av undermålighet i intellektuellt avseende men så mycket större defekter inom känslö- och viljelivet. Efter medicinalstyrelsens yttranden med hänvisning till 6 § i 5 kap. strafflagen, blev han därpå i slutet av juni 1933 intagen å Bona. Där visade han sig i början opålitlig i det hänseendet, att han upprepade gånger avvek, men har han numera lugnat sig där, visat sig vara en duktig arbetare, utan gensägelse rättat sig efter ordningen å anstalten och i umgänget med kamraterna icke heller företett något obalanserat uppträdande. Hans nuvarande uppförande å Bona inger med andra ord förhoppning om att han skall hava gagn av vistelsen därstädes.

Jag har valt dessa två exempel på psykiskt abnormala ynglingar, som förklarats förminskat tillräkneliga, för att därmed visa, huru svårt det kan vara att i förväg bedöma, huruvida ungdom, vars livsförelse präglats av hållningslöshet och moralisk defekt, är uppfostringsbar eller icke. Ty det är att märka, att psykiskt abnormal — om de blott icke tillhöra de imbecillas kategori — icke sällan, genom en efter deras psykiska beskaffenhet lämpad, individualiserande behandling i förening med eftervårdande verksamhet, kunna bibringas en viss social anpassningsförmåga. Härom föreligger en riktig erfarenhet från verksamheten vid Bona-anstalten, av vars elever mer än 10 procent äro påtagligt psykiskt defekta i ena eller andra hänseendet utan att dock kunna betecknas som imbecilla.

Utän tvivel finnes det även bland den ungdom, som — utan att direkt göra sig skyldig till någon brottslig gärning — förer ett oordentligt,

lättjefullt eller lastbart levnadssätt, många som tillhöra de psykiskt abnormas kategori. Ofta har detta deras associala levnadssätt rent av sin grund just i psykiska defekter och särskilt i rubbningar inom känslor och viljelivet. Av de i ärendet hörda myndigheterna har detta för dem, som ha praktisk erfarenhet på området, väl kända förhållande särskilt framhållits av socialstyrelsen. Ut i ärendet avgivna yttrande har nämligen denna myndighet fäst uppmärksamheten just därpå, att *den svårdisciplinerade lynnesläggningsen hos vanartad ungdom mycket ofta bottnar i mer eller mindre grova rubbningar i själslivet*. Socialstyrelsen framhöll därför i samband härmed *behovet av utredning om särskild anstaltsvård för detta klientel*, när den fann det tvivelaktigt, om den nya verksamheten utan olägenhet skulle låta inordna sig i anstaltens nuvarande verksamhet. I samma riktning har styrelsen för Bonaanstalten yttrat sig, i det att den betecknat det rent av som en trängande nödvändighet att kunna efter en viss tids prövning från de uppfostringsbara utskilja dem, hos vilka rubbningar i själslivet nått en sådan grad, att de — ehuru icke behäftade med sinnessjukdom, som krävde vård å sinnessjukhus, eller varande psykiskt undermåliga i sådan grad, att överlämnande till sinnesslöanstalt kunde ifrågasättas — dock måste betecknas som »halvabnorma» och på grund därav i stort sett vore oemottagliga för sådan fostran och utbildning, som skyddshemmet eller den allmänna uppfostringsanstalten avsåge att giva. Bona-styrelsen uttalade fördenskull önskvärdheten av att det upprättades en särskild, under sakkunnig ledning ställd, fristående anstalt för specialvård av utpräglade psykopater, vilka befunnits uppfostringsbara — som synes samma önskemål, varåt socialstyrelsen i sitt yttrande givit uttryck.

Även departementschefen har uttalat sin anslutning till den uppfattningen, att uti de nya skyddshem, som erfordras för den föreslagna lagstiftningens genomförande, böra icke utpräglade psykopater eller individer av synnerligen svårartad typ intagas eller kvarhållas. Emellertid har departementschefen icke ansett, att denna av riksdagen begärda lagstiftning skulle uppskjutas, till dess den av socialstyrelsen påyrkade utredningen blivit verkställd, utan *som ett provisorium* föreslagit, att det klientel, som ej lämpar sig för de nya skyddshemmen, tillsvidare skulle intagas i eller överflyttas till allmän uppfostringsanstalt.

Vi, som hava haft tillfälle att följa den nya förvaringslagens tillämpning, hava nogsamt fått erfara, huru vanskligt det är att låta nya lagar, som röra behandling av människor, träda i kraft, innan de härför erforderliga resurserna skapats. Vid förvaringsanstalten i Norrköping hade man sålunda till en början stora svårigheter att kämpa med, innan densamma erhållit en för de svårare fallen lämpad nybyggnad, med vilkens tillkomst det för övrigt blev möjligt att genomföra en bättre differentiering, som visat sig vara av stor betydelse för anstaltens verksamhet såsom skapande lugnare förhållanden vid densamma. Det torde

vara att befara, att det kan bli till skada för den nuvarande verksamheten vid Bona-anstalten, som mottager elever från 15 årsåldern, om densamma skall hysa vanartad ungdom ända upp till 24 årsåldern. Frånsett vanskligheten att å samma anstalt omhänderhava vården och fost-
ran av så vitt skilda åldersklasser, kommer därtill det betänkliga förhållandet, att de mera svårdisciplinerade bland lösdrivarelementen, till vilka höra sådana samhällsparasiter som s. k. hallickar och spritsmugglare, säkerligen i allmänhet äro mera moraliskt depraverade än den ungdom, som ofta på grund av ogynnsamma miljöförhållanden gjort sig skyldig till olovligt tillgrepp. Som departementschefen också utgått ifrån, blir det givetvis nödvändigt, att övervakningsavdelningen å Bona, om dit skall hänvisas svårdisciplinerad, moralisk defekt ungdom i högre åldersklasser, åter tages i bruk. Emellertid har denna övervakningsavdelning ett mycket olämpligt läge mitt uppe i själva anstalten, medan en avdelning för mera svårtartat klientel — vars avskiljande från övriga elever är erforderligt för att de ej skola bliva i tillfälle att skadligt påverka dessa — bör hava en mera avsides belägenhet. I varje fall är det otänkbart att öppna övervakningsavdelningen, vilken kräver en relativt talrik personal med hänsyn till dennas säkerhet — svårt olyckstillbud förekom å densamma, när den var i verksamhet — med mindre antalet förmän vid anstalten blir ökat utöver det, som blivit beviljat för nästa budgetår. Under detta blir det därför icke möjligt att ånyo öppna övervakningsavdelningen vid Bona. Då detta emellertid uppenbarligen är förutsättningen för att den föreslagna nya lagstiftningen skall kunna träda i kraft, synes det mig ej vara möjligt, att detta sker förr än efter nästa budgetårs utgång, så att den ökning i antalet befattningshavare å Bona, som är nödvändig för lagstiftningens ikraftträdande, till dess hunnit komma till stånd.

Med stöd av vad sålunda blivit anfört får jag hemställa,

att riksdagen måtte besluta, att de i Kungl. Maj:ts proposition nr 212 föreslagna lagändringarna måtte träda i kraft först den 1 juli 1935.

Stockholm den 19 mars 1934.

Alfred Petré.